

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

Capvt XI. De decimis Novalium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

Et in Summa mea juris Can lib 2, t 31.) eadem quoque solemnitates in hoc compromisso necessariæ sicut? Et magis est quod sic, ex sententia Panorm. in c. Dilecti 4. Et in repet. d. c. Per tuas num. 41, De arbitrio. Siquidem, prohibita alienatione, censetur omnis actus prohibitus, per quem devenitur ad alienationem, c. Cum quid unâ via De R. I. in 6, argum. l. Oratio 6, D. De sponsalib. Et c. Nulli 5, De reb. Eccles. alien. At verò in compromisso decimarum alienationis vertitur periculum.

Jam de transactione, quod & per eam jus decimandi acquiritur, constat satis ex textu in c. 1. Et c. Veniens 8, De transact. in c. Ex multiplici 3, Et in c. Suggestum 9, h. t. Quæ transactio hac ratione fit, ut, si multorum prædiorum decimæ fiat, de quibus contenditur, certæ prædia utrimque ex consensu mutuo assignentur, vel si unum prædium fit, fiat pro parte prædii sive pro numero manipulorum, vel alia formâ simili, prout inter partes convenerit. Ut autem hæc transactio perpetua fit, necesse est, Episcopi vel Pontificis auctoritas interveniat, alioquin Clerici transigentis

personam non egreditur, d. c. Veniens Et d. c. 2. Nec huic refragatur, quod transactio interdicitur sit de re spirituali, c. Consiuetus, 4, c. Super eo 6, Et c. Præterea. 10, De transact. quia id verum est, ubi causâ transactionis iuncturæ res temporalis intervenit; siquidem spiritualia non recipiunt æstimationem, c. fin. De rer. permut. At nihil impedit, decimas distribui inter litigantes ex mutuo consensu, ut antè dictum est; dummodò nulla temporalis res extrinsecus accedat: nam & hoc genus transactionis est, l. Transactio 3, §. in V. vel retento C. De transact.

Postremò, quoad permutationem, decimæ tunc Ecclesiæ cum decimis alterius Ecclesiæ commutari posse, probat textus in d. c. fin. De rerum permutat. arg. ducto à contrario sensu, Et ibi Henr. Boich. Idem fit & in beneficiis Ecclesiasticis, quæ similiter cum spiritualia sicut, c. Super De transact. permutationem mutuum admittunt, c. Ad quasiones d. t. De rer. permut. Et c. un. eod. in 6. Ut tamen in permutatione decimarum etiam auctoritas Episcopi interveniat, propter alienationem.

CAPUT XI.

De decimis Novalium.

SUMMARI A.

1. Novale quid.
2. Decima novalium cui debeantur.
3. Item molendinorum recens extructorum.
4. Quid de novalibus incerta parochia?
5. Iure decimandi in feudum dato non continentur novalia.
6. Privilegium de non solvendis decimis an comprehendat novalia?
7. Et 8. Cap. ex parte 27. h. r. examinatur.
9. Sententia Auctoritatis.
10. Intellectus c. 2, eed. tit. in 6.
11. Novalium decima ab alio possessore privilegio non continentur.
12. Novalium decima nullius parochia cui debeantur.

Novale, hoc jure Canonico, est ager nunc primum præcisus, cap. 1, De verb. signif. De jure civili est terra præcisa, quæ anno cessavit, l. Silva 30, §. novalis D. eod. tit. vel quæ excisa silvâ in formam agri redacta est, l. 3, in fine D. De terram. moti. Sed jure Canonici magis propria est

significatio, ubi de decimis agitur: cui convenit & textus in c. Quia per novale 21, d. t. De verb. signif. Quod sit ager de novo ad culturam redactus, cujus non extat memoria, quod aliquand. cultus fuerit.

In privilegio tamen de non solvendis decimis novalium concessis piis locis, contra aliud nomen novale accipitur; ut nos aliter novalia intelligantur, quam de his, quæ nullum aut leve præjudicium adferunt Ecclesiæ parochiali, d. c. Quid per novale: eo quod privilegia ita exaudicanda sint, ut quàm minimùm noceant alterius juri, l. 1, §. merito, Et §. si quis à Principe D. Ne quid in loco publ. Sed propius ad rem.

Novalium decimæ, cum & prædiales sint, consequens est, eas, instar aliarum prædialium, competere Parocho loci, c. Quoniam 13, Et c. Cum contingat 29, hoc tit. usque adeò licet aliæ decimæ ejusdem parochiæ ab alia Ecclesia præscriptæ sint, nihilo enim minus Parocho loci decimæ novalium debentur, d. c. Cum contingat. Et hujus rei ratio est, quod præscriptio sine possessione, vel quasi, non procedat, c. 3, inf. De R. I. Et l. Sine possessione 15, D. De usucap. & tantum quis præscribit, quantum

quantum possidet, l. Qui fundum 7, §. 1, D. Pro emptore & l. 1, §. Iulianus D. De itin. actuque priv.

3 At verò novalis ager, quoad jus decimandi, numquam antè possessus fuit. Igitur nulla in eum canit præscriptio: Parocho itaque loci novalium decimæ remanent ex dispositione juris communis. Quod rectè quoque transfertur ad molendina, quæ quotidie in terra vel in aqua extruuntur, ut ad similitudinem novalium cogantur ad præstationem decimarum suorum provenientium, c. Pervenit 5, cap. Extransmissa 23, & cap. Pastoralis 28, h. tit. De decimis.

4 Sed quaestio est, si novalis ager non unius parochiæ sit, sed inter duas parochias situs, utri earum decimæ novalium debeantur? Et rectè respondet Rebuff. in tractatu de Decimis, q. 14, num. 4, quod utrique parochiæ pro ratione limitum: ut si, verbi gratiâ, limites unius parochiæ protendant se ad tres partes novalis, huic tres partes decimarum cedant, reliqua verò pars quarta alteri parochiæ, argumento §. insula 22, Instituit. De rerum divisione.

5 Adde & jure decimandi in feudum concessio laico (ut infra cap. 11, tractabitur) non venire decimas novalium, c. Tua 2, §. fin. h. tit. De decimis. Siquidem hæc concessio, cum odiosa sit præjudicans ecclesiasticis juribus, restringi potius quam dilatarì debet, dicto §. finali, cap. No. aliqui De privil. in 6, juncto cap. Odia De R. T. eed. lib.

6 Unde idem retinendum est in laico, cui à Summo Pontifice jus decimandi concessum est, ut, scilicet, idem beneficium ad decimas novalium non porrigatur, ob eandem rationem, & probat d. §. fin.

7 Cui tamen adversari videtur textus in cap. Ex parte tua 27, h. tit. De decim. quo loco privilegium concessum de non solvendis decimis comprehendit etiam novalia. Quia, ut inquit ibi text. ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur. At novalium decimæ minores appellantur in d. cap. Ex parte tua. Sed respondent Dd. distinctum jus esse in privilegio concessio ecclesiasticis, de quo loquitur d. c. Ex parte tua, ab eo, quod datum est laicis, d. c. Tua §. fin. & ideo, cum illud favorabilius sit in favorem ecclesiasticorum, uberiores interpretationem recipit, non item in laicis, Gl. in d. c. Ex parte & in d. c. Cum contingat, ubi & Panorm. hanc Glossam communi calculo receptam attestatur.

Cæterum Covarr. Var. resol. lib. 1, cap. 17, num. 13, ab hac sententia discedit, juri magis consonum existimans, ut privilegium etiam concessum ec-

clesiasticis non producat ad decimas novalium, per textum in cap. 2, §. 1, De decimis lib. 6, quo loco privilegium de percipiendis decimis novalium, non extenditur ultra dimidiam partem novalium, non extenditur ultra dimidiam partem novalium, propter grave præjudicium parochialis Ecclesiæ, cui alioguin jure communi debentur decimæ novalium. Unde si hoc receptum est in decimis novalium, expressè concessis, multo magis obtinebit, ubi nulla facta est novalium mentio in privilegio. Siquidem Principis privilegium, licet alias in dubio plenissimam interpretationem recipiat, l. 3, D. De constitut. Prine. & c. Cum dilectus 6, in fine De donat. non tamen ubi alteri nocet privilegium, c. Quamvis 8, De rescript. in 6, & d. l. 2, §. si quis à Principe D. Ne quid in loco publ.

Neque huic sententiæ Covarr. ut ipse existimat, refragatur textus in d. c. Ex parte tua: nam ibi diversa ratio subest, quòd scilicet privilegium illi concessum fuerit, cui alias jure communi decimæ competebant; sed fortè ex præscriptione, si ve alio jure speciali, exciderat ab earum perceptione. Atque idcirco, cum illud privilegium favorabilem causam contineat, eo quòd res ad pristinam naturam suam redeat, nempe ad parochialem Ecclesiam sive Monasterium, cujus erant parochiales Ecclesiæ, l. Si unus 27, §. patris vers. quod si non D. De patris, ideo largior interpretatio in hoc privilegio adhibetur, ut etiam & novalium decimas comprehendat. Citat quidem Covarr. hujus sententiæ suæ auctorem Fortun. Garf. in l. Galus, §. & si quid si tantum D. De liber. & postb. cum reverà sit Petri antiqui Interpretis, cujus meminit Panorm. in d. cap. Ex parte. quam ibid. improbat Panorm. ideo quòd textus in d. cap. Ex parte non se fundat in jure communi, sed in eo, quòd ubi magis conceditur, minus concessum esse videatur. Unde ipse Panorm. putat eundem textum exaudiendum esse indistinctè, ut scilicet privilegium concessum ecclesiasticis, de non solvendis decimis, contineat etiam novalium decimas. Verùm utraque sententia tam Covarr. quam Panorm. mihi non probatur. Quia tamen Covarr. veram esse admittamus, tamen non nisi merà conjecturâ dicitur, cum in d. cap. Ex parte nulla fiat mentio præscriptionis, aut alterius juris singularis, quo antè ad alium decimæ pervenerunt. Panormitani verò ideo displicet quòd text. in eod. cap. Ex parte non loquatur de non solvendis decimis, sed de exigendis. Verba textus ad Abbatem sanctæ Columbæ hæc sunt: Cum tibi quod majus est. fin.

est, sit concessum, ut videlicet decimas de laboribus terra parochiarum tuarum cum integritate percipias, de novaliibus eas exigere satis potes: quia ubi majus conceditur, minus concessum esse videtur.

9 Quare magis putarem textum in d. c. Ex parte accipiendum esse de iis parochiis, in quibus Abbas S. Columbae habebat jus patronatus, ex sententia Innoc. & Hostiensis *ibid.* Neque enim de propriis parochiis ipsius Abbatis sive Monasterii intelligendus est, cum hoc casu nullum beneficiū esset; utpote decimis novalium ipso jure spectantibus ad parochiales Ecclesias: cum id precipuis frustra impetretur, quod à jure aliàs concessum est, *l. unica C. De thesaur. lib. 10.*

10 Nec è contrà movet d. c. 2, § 1, h. t. in 6, nam ibi privilegium de percipiendis novalium decimis idcirco restringitur ad mediam partem, quòd veteres decimæ plenè & integrè expressæ non essent, verisimiliter summus Pont. non concessisset privilegium novalium decimarum in dispendium grave parochialium Ecclesiarum. Ita fit, quòd summus Pont. interpretetur hoc privilegium, ex mente concedentis, ut neque parochiales Eccle-

siaè magnum detrimentum sentiant, & alter non omninò careat commodo privilegii sui.

Præterea animadvertendum est, in privilegio, quo quis eximitur à solutione decimarum novalium, non comprehendi novalia, quæ tempore dati privilegii erant ab alio possessa, *c. Dudum 3. De privileg.* idque ne alteri præjudicetur; nisi fortè & eorum mentio in privilegio facta esset, *d. c. Dudum*; quod potest S. Pont. propter summam ejus potestatem in Ecclesiasticis juribus, *c. 2, De præben. in 6, cum similib.*

Postremò & hinc meminisse oportet, si talia novalia exurgant, quæ omninò extra fines parochiæ sunt, horum decimas ad Episcopum loci spectare, *c. Quoniam 13, h. t.* ita quòd liberum ipsi Episcopo sit, eas decimas vel alteri Ecclesiæ assignare, vel in Ecclesiæ suæ opus convertete. Atque hoc idcirco, quòd & Episcopus totius dioceseos suæ parochus dicatur, *c. penult. circa pr. De donationib.* ut meritò has decimas, quæ nullius parochiæ inferioris sunt, sibi adscribat, vel alteri Ecclesiæ applicet. Quod latius persequitur Panorm. *in d. c. Quoniam num. 2.*

CAPUT XII.

De quarta decimali quæ Episcopo competit.

SUMMARI A.

1. Quarta decimarum solvenda Episcopo.
2. Quatuor genera decimarum veteris Testamenti.
3. Et qua ex his hodie retenta.
4. Decima dissuetudine vel prescriptione tolli possunt.

1 **I**ure constitutum est, ut Clerici & Religiosi ex decimis, quas perceperunt, quartam earum partem Episcopo loci inferre cogantur, *c. Congruente 16, De officio jud. ord. c. De quarta 4, De prescriptionib. c. c. Cum olim 19, De censib.* quæ & originem suam traxit ex legibus veteris Testamenti.

2 Etenim apud Hebræos olim quatuor genera decimarum frequentabantur. Unum earum, quæ Leviticæ tribui pendebantur Alterum, quæ sacerdotibus à Levitis ex iisdem decimis à se perceptis Tertium genus erat, quæ ab Hebræis in horreum recondebantur in tempus visitationis templi Hierosolymitani, ut tunc eæ insumerentur. Quartum genus decimarum cedebat in usum

pauperum, ut testis est D. Hieronymus *super Ezech. c. extat in c. 1, h. t.*

Ex his primum genus decimarum hodie à Levitis translatum est in Clericos nostros, auctoritate sacrorum Canonum, *100 tit. De decimis hic c. in 6. diximus sup. cap. 3.* Secundum planè sublatum est, nisi quòd in earum locum successerit hæc quarta decimalis. Tertium genus similiter abolitum est, licet sint, qui existiment oblationes Ecclesiæ in earum locum substitutas esse. Sed & quartum genus decimarum antiquatum est, earumque vicem hodie sustinent elemosinæ. Panorm. *in d. c. 1, num. 3.*

Ex his igitur quatuor generibus primum & secundum sola in usum per sacros Canones revocata sunt; ita tamen quòd secundum genus non planè decima pars sit, sed quarta; atque idcirco quarta decimalis dicitur solvenda, scil. Episcopo loci, propter curam, quam ipse sustinet pro tota Diocesi sua.

Ubi tamen observandum est, quòd sicut ipsa decimæ dissuetudine, aut legitima prescriptione tolli